

1991-ben a Konstanzi Egyetem elindított egy projektet saját könyvtára és az Ulmi Egyetem könyvtára közötti kölcsönzés automatizálására, így újabb lehetőség kínálkozott a protokoll tesztelésére.

A protokoll 1991-ben lett ISO-szabvány, és Kanadában megindult a nemzetközi verzió alkalmazása.

A protokoll specifikációja több szabadon választható paramétert tartalmaz, így könnyen illeszthető a különböző felhasználói környezetekhez. A működőképesség megőrzése érdekében a paraméterek kiválasztása nincs teljesen az egyedi felhasználókra bízva, hanem bizonyos felhasználói csoportok igényeit figyelembe vevő profilokat dolgoztak ki. A profilok kifejlesztése a Nyílt Bibliográfiai Rendszerek Nemzetközi Fórumának (International Forum on Open Bibliographic Systems = IFOBS) hatáskörébe tartozik 1988 óta.

1992-ben az ILIAD projekt anélkül fejeződött be, hogy célját elérte volna. A sikertelenség fő oka a hálózati feltételek hiányossága volt; mindez még az Internet széles körű elterjedése előtt történt. Az ION projekt 1995-re elérte célját az angol, a francia és a holland nemzeti rendszerek nemzetközi szintű összekapcsolásával, részlegesen integrálva a protokoll előírásait.

1995-ben amerikai részről is érdeklődés merült fel a protokoll iránt. Az Észak-amerikai Könyvtárközi Kölcsönzési és Dokumentumszolgáltatási projekt (*North American Interlibrary Loan/Document Delivery = NAILDD*) egy új, gazdaságosabb könyvtárközi kölcsönzési koncepció kidolgozására jött létre, amelyben a legjelentősebb költségtényező – az emberi munkaerő-ráfordítás – minimálisra csökkenthető. A projekt vezetői a protokoll alkalmazása mellett döntöttek. A Kanadai Nemzeti Könyvtár a „sötét időszakban” is kitartott a protokoll mellett, a szabványok felülvizsgálatát, aktualizálását végezte.

A NAILDD-ből nőtt ki a Könyvtárközi Kölcsönzési Protokollt Alkalmazók Csoportja (*Interlibrary Loan Protocol Implementors Group = IPIG*), amely 1995. novemberben tartotta első találkozóját. Az IPIG ma már nemzetközi szervezet, amely egyrészt szoftverfejlesztőknek nyújt segítséget, másrészt az ISO tanácsadó testületként működik. Feladatai közé tartozik az IPIG-profil kifejlesztése,

amely lehetővé teszi a különböző rendszerek fejlesztőinek az egymással együttműködni képes rendszerek kidolgozását.

A protokoll reneszánsza: 1997

- Az ISO előterjesztette az *IRP (International Registered Profile)* nemzetközi profilformátumot, megkönnyítve ezzel az újabb profilok kifejlesztését.
- Ausztrál, angol és ir együttműködés keretében indult a Közös Elektronikus Dokumentumszolgáltatási Szoftver (*Joint Electronic Document Delivery Software = JEDDS*). A résztvevők elkötelezték magukat a szabványok alkalmazására, beleértve a könyvtárközi kölcsönzési protokollból annak a résznek a JEDDS-be való integrálását, amely az elektronikus dokumentumküldő és az üzenetközvetítő rendszer közötti adatáramlás megkönnyítéséhez szükséges. Tárgyalások folynak a JEDDS-hez illeszkedő ARIEL verzió kifejlesztéséről.
- Az 1997. évi IPIG-konferencia tapasztalatai szerint a könyvtári szoftverek előállítóinak körében egyre nő az érdeklődés a protokoll iránt.
- Európában elindult a *UNiverse* projekt, amely a protokoll felhasználásával egy több országot összefogó központi katalógus építését, és az arra támaszkodó könyvtárközi szolgáltatásokat kívánja megvalósítani.
- Megjelent a protokoll alapjául szolgáló két ISO-szabvány újabb kiadása, amely nemcsak a korábbi évek tapasztalataiból leszárt módosításokat tartalmazza, hanem új elemként megjelenik az elektronikus dokumentumtovábbítás lehetősége is.
- A szabvány karbantartására a Kanadai Nemzeti Könyvtár kapott megbízást.
- Jelentős fordulatot hozott a TCP/IP protokoll, illetve az Internet széles körű elterjedése, véglegesen megszűntek a korábbi évek hálózati hiányosságai adódó nehézségek.

/SHUH, B.: The renaissance of the interlibrary loan protocol: developments in open systems for interlibrary loan message management. = *Interlending & Document Supply*, 26. köt. 1. sz. 1998. p. 25–33./

(Krasznai Márta)

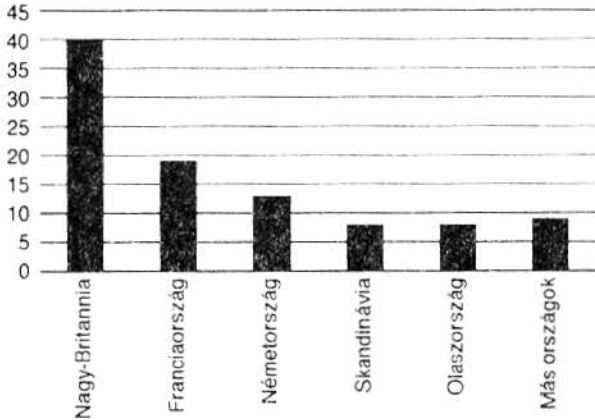
Az európai online felhasználók piacának alakulása

A legjellemzőbb trend Európában az üzleti (business) információfelhasználók körében az „elvándorlás” a webforrások felé. Ez volt az végső konklúziója annak a felmérésnek, amelyet *European Business Information* név alatt 1997 szeptemberében és októberében végzett a

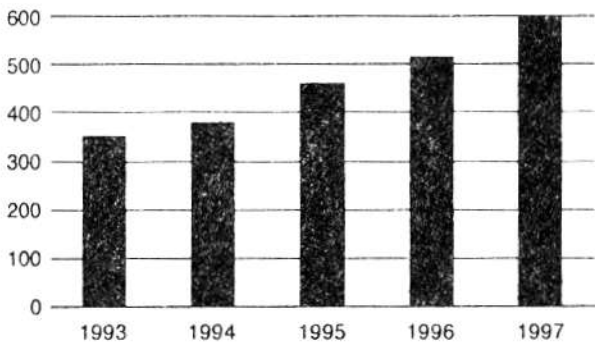
Learned Information Europe vállalat. A felmérés a hagyományos online szolgáltatókra terjedt ki, 404 felhasználóval készítették interjúkat (57,2% hivatásos felhasználó, a többi végfelhasználó volt). Az eredményeket összevetették két másik európai kutatás adataival.

A fő európai országok online business információpiacának alakulását mutatja az 1. ábra az 1997. évre, százalékos megoszlásban. A teljes európai piac értékét 599 M GBP-re becsülték, ami 1996-hoz képest 15,4%-os növekedést jelent.

A 2. ábrán látható az online business információk használatának növekedése 1993-tól 1997-ig, M GBP-ben. Ebben a négy évben az átlagos évi növekedés 16%-os volt.

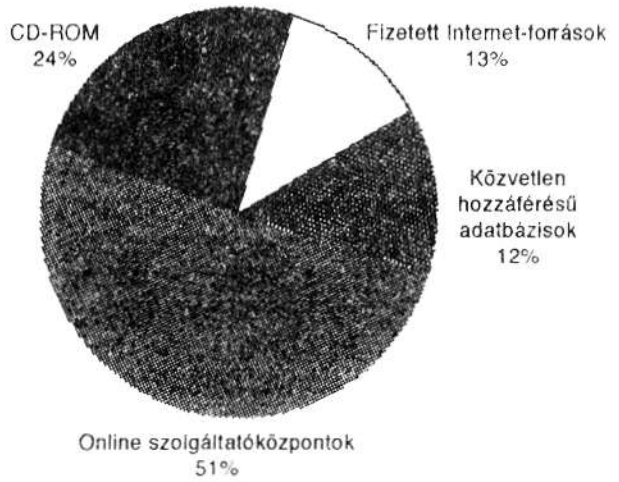
1. ábra Az európai online business információk piacának százalékos megoszlása 1997-ben országok (országcsoportok) szerint

■ Teljes piac

2. ábra Az európai online business információ piaca M GBP-ben 1993–1997-ig

Immár valamennyi kiadónak és információ-tartalomszolgáltatónak van Internet-jelenléte. Az online business információ nagyobb felhasználói tábor részére vált elérhetővé, mint eddig. Annak ellenére azonban, hogy az Internet-hozzáférés tovább nő, a felmérés szerint a felhasználók 83,2%-a még mindig használja a CD-ROM forrásokat. A hagyományos online szolgáltatóközpontok használatának költségei a teljes elektronikus információforgalom mintegy 50%-át tették ki, és a válaszolók 55,5%-a továbbra is ezeket használja.

3. ábra Az elektronikus business információ költségeinek százalékos megoszlása 1997-ben a szolgáltatás típusa szerint

A 3. ábrán látható az elektronikus business információk megoszlása szolgáltató források szerint. Európában a legnagyobb piac továbbra is a nagybritanniai felhasználók (az 599 M GBP 41%-a onnan származik), ezt követi Franciaország (20%-kal) és Németország (15%-kal). Ennek fő oka természetesen az angol nyelv dominanciája.

A felhasználók típus szerinti megoszlása terén az online hostok használatában vezetnek a nagy vertikális szervezetek, úgymint a pénzügyi szolgáltatók, jogi cégek, vegyipari vállalatok és egyetemek; ezek teszik ki az online felhasználás több mint 80%-át. Kivétel az információtechnikai ipar, ahol az Interneten keresztül végzett keresések erősen felülmúlják az online hostok használatát.

Az Internetből való hozzáférés a business információk területén alig befolyásolja a hagyományos online hostokban végzett kereséseket, ugyanis ezek nagy részét is webinterfészek révén érik el. az Internet okán a hagyományos felhasználók mindössze 16,7%-a csökkentette az online hostok használatának korábbi mértékét.

A felmérés válaszadóinak átlaga hetenként 8,1 órát töltött az Internetben végzett kereséssel, és ennek az időnek 67%-át meghatározott adatbázis-készítők és információ-tartalomszolgáltatók webhelyeinek felkeresésére fordították. A hivatásos keresők háromszor annyi időt és pénzt fordítottak Internet-forrásokra, mint a végfelhasználók. Az előbbieket 41,5%-a fizet az Internetből származó információkért.

A megkérdezettek nagy többsége szerint óriási növekedés várható a web ingyenes és fizetős business információforrásainak használatára terén. 93%-uk állítja, hogy növelik az ilyen források kere-

sését. A jelentés konklúziója szerint a hagyományos online szolgáltatóközpontokra az új források használata nem fog döntő csapást mérni, legfeljebb a piac egy részét veszítik el, viszont a növekedés továbbra is két számjegyű marad.

A jövőkép azt sugallja, hogy növekszik a versengés; a professzionális használók a web-

források irányába mozdulnak, és a növekvő végfelhasználói tábor megnyeréséért nagy küzdelem várható.

/Users continue migration. = Information World Review, 1998. február, p. 7./

(Roboz Péter)

Az online ipar statisztikai mutatói az Egyesült Királyságban

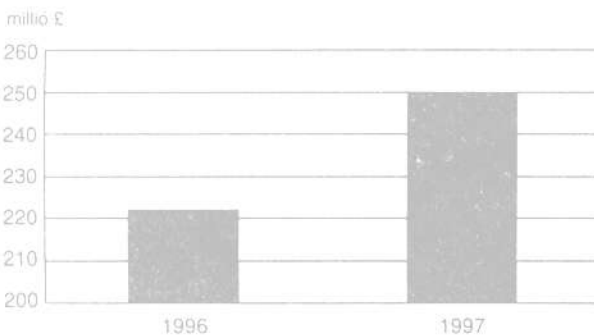
Business információk

Az online ipar mutatóit az Egyesült Királyság business jellegű információkeresési piacainak folyamatos felmérése alapján készítették (1996–1997). A business információk körébe beletartoznak a szűrt hírszolgálati információk, de nem tartoznak bele a médiumokon sugárzott valós idejű hírek és a valós idejű pénzügyi információk.

A felmérést a business információk felhasználóival készített, évenként kb. 2000 telefonos interjú alapján végezte a MARKETSTAT nevű brit vállalat.

Az online piac

Az Egyesült Királyság business információs piaca 1997 decemberével bezárólag 13%-kal nőtt egy év alatt. Ezt az adatot 700 felhasználotól kapott válaszok alapján határozták meg. Korábbi becslések alapján a piac teljes értéke 1997-ben 250 millió GBP felett volt.

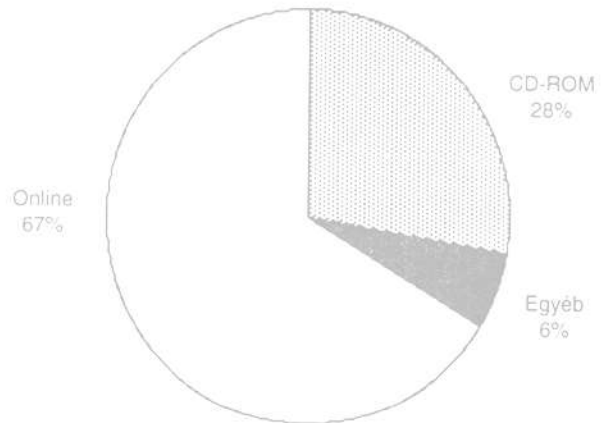

1. ábra Egyesült Királyság – online business információ

Online – CD-ROM

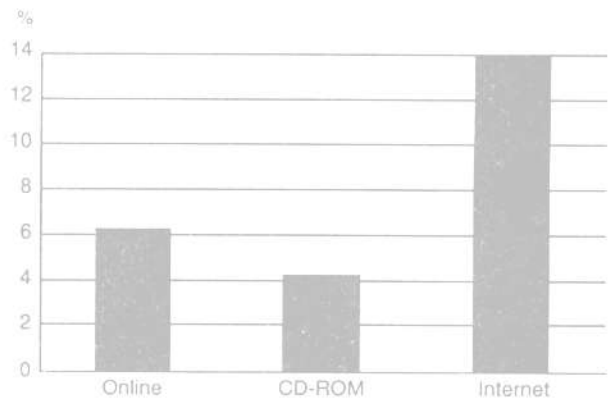
Az online szolgáltatások költségben felülmúlták a CD-ROM-használati költségeket, az utóbbi az elektronikus business információk második legnagyobb forrása. 1997 decemberéig az online hozzá-

féréssel rendelkező szervezetek elektronikus business információk beszerzésére szánt költségeik 67%-át online keresésre, 28%-át CD-ROM keresésre, 6%-át egyéb elektronikus információforrásokra fordították.

2. ábra A business információra fordított kiadások összetétele

A közelmúlt növekedése

3. ábra A használat növekedése hat hónap alatt